

Adrian MIHALACHE

Sibiu

Un burg în carnaval

Între 26 mai și 4 iunie, în timpul Festivalului Internațional de Teatru, Sibiu a fost un oraș în plină efervescență, dominat de spiritul carnavalului. Nu a fost doar un festival de teatru, ci unul al artelor reunite, care dialogau și interferau. S-au succedat și s-au suprapus spectacole de teatru pe scenă, pe stradă, în locuri poetice, marcate de istorie, vernisaje, conferințe, concerte, lansări de carte, ateliere de lucru și foarte, foarte mult dans. Organizarea exemplară a mega-evenimentului de către o echipă eficientă, rodată după numeroasele ediții anterioare, a făcut ca toată lumea – participanți și invitați – să se simtă la largul ei, relaxată și receptivă. Încântarea n-a fost doar trăită în pasivitate, ci s-a manifestat prin interactivitate. Fiecare a căutat să absoarbă cât se poate, dar și să arate tot ceea ce poate. Actorii și regizorii nu s-au mărginit doar să se prezinte, fiind interesați și de prezentările colegilor și concurenților. Criticii nu s-au mărginit să înregistreze, ci s-au lansat, la cald, să comenteze. Energia inepuizabilă a lui Constantin Chiriac s-a transmis tuturor și a făcut din ediția a treisprezecea una norocoasă, o reușită repetiție generală pentru anul viitor, când Sibiu și Luxemburg vor împărți demnitatea de orașe europene ale culturii.

Organizatorii au avut dintotdeauna bunul-gust de a evita *kitsch*-ul serbărilor de inspirație istorică, desfășurate periodic în orașe ca Torino, Siena sau Sighișoara. Nimic nu este mai facil și mai dubios decât exaltarea medievalismului de operetă, cu defilări în pseudocostume de epocă, mimări ale activităților de altădată și recitaluri de muzică veche în bastioane restaurate. Aici, scenografia spectaculoasă a orașului, aflat în plină restaurare, strălucește prin contrast cu actualitatea demersurilor artistice cărora le dă, la rândul ei, strălucire.

Singurul stres al participanților a fost dificultatea de a alege și singura lor frustrare, aceea de a nu fi ales bine. Prezentarea de față este, prin urmare, limitată de opțiunile mele, mai mult sau mai puțin inspirate, ghidate mai curând de hazard decât de discernământ.

Spectacole „propriu-zise”

Înțeleg prin „spectacole propriu-zise” montările unor texte dinainte redactate de către dramaturgi. Am sosit la Sibiu abia în ziua a treia a Festivalului, consolându-mă cu faptul că văzusem la București excelentul spectacol al Teatrului „Nottara” cu *Nu se știe cum* de Pirandello, în regia lui László Bócsárdi. Am aflat ulterior că piesa *Phantom Pains* de cunoscutul dramaturg rus Vasili Sigarev, în regia tinerei Irina Kerusenko, a impresionat prin neorealismul dur cu care înfățișează dramele unei societăți aflate în curs de reinventare. Din creația aceluiași autor, Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu a prezentat cunoscuta piesă *Plastilină*, în regia lui Vlad Massaci. Am regretat faptul că nu a fost invitat spectacolul după aceeași piesă, realizat de Radu Afrim la Teatrul „Toma Caragiu” din Ploiești, superior în toate privințele. Evitarea confruntărilor pentru menajarea orgoliilor locale nu este benefică: criticii circulă mult și au memorie bună. Un alt spectacol rusesc, *Galka Motalko* de Natalia Vorozhbit, în regia debutantei Elena Novikova, a fost decepționant prin vetustețea și banalitatea demersului. Iarăși

o „felie de viață”, de data aceasta dintr-o școală care pregătește sportivi de performanță, cu o restrânsă varietate psihologică și conflicte artificiale. Actorii au fost atașanți, însă ineficace, în contextul unui text banal și al unei regii oarecare. *Scaunele* de Ionesco, spectacol prezentat de Teatrul German din Timișoara, în regia lui Victor Ioan Frunză, a impresionat mai ales prin scenografia senzațională a Adrianei Grand. În pofida interpretării fine și sensibile, am avut senzația că sensurile piesei sunt mai curând estompate decât clarificate. Asemenea texte complexe au nevoie de o abordare mai carteziană; altfel, suprapunerea dintre imaginația autorului și cea a regizorului riscă să genereze doar confuzie și perplexitate. Teatrul-gazdă a prezentat, din succesele sale, cvasimusicalul *Electra*, al lui Mihai Măniuțiu, în care strălucește grupul de muzică tradițională *Iza* din Maramureș. Pentru cei care n-au văzut filmele lui Pasolini, efectul este impresionant; pentru ceilalți, este un *remake*. Același Mihai Măniuțiu regizează un montaj poetic anapoda, intitulat pompos *Banchetul sau Calea spre Momfa*. Teatrele Naționale din Cluj și Sibiu și-au dat mâna la această însăilare pretențioasă și inutilă, fără haz, fără emoție și fără sens, păcat de poemele masacrate. De la *Iov*, tot așteptăm ca Măniuțiu să-și revină în fire, adică în firea lui bogată și interesantă. Un excepțional concert de muzică de Bach, susținut în biserica evanghelică, m-a împiedicat să văd spectacolul *Noapți arabe* al talentatului regizor Radu Alexandru Nica, realizat cu trupa sibiană. Amintirea *Norei* de anul trecut mă face să regret cu atât mai mult pierderea. Teatrul Mic a venit să prezinte spectacolul după piesa *Cum gândeste Amy*, de David Hare. Excelent construită, ca o combinație între *Privește înapoi cu mânie* și *Livada de vișini*, piesa propune confruntarea dintre un fel de Jimmy Porter și un alt fel de Ranevskaia și prilejuiește un tur de forță a unei vedete unice, adevărate, copleșitoare, pe nume Valeria Seciu. În traseul glorios, marcat de Lucia Sturdza Bulandra, Aura Buzescu, Dina Cocea, Irina Răchițeanu, Clody Bertola, Carmen Stănescu, Gina Patrichi, Valeria Seciu își înscrie astăzi personalitatea, distincția, farmecul, *unicitatea*. Păcat că este destul de slab susținută de parteneri și de regie: Cătălina Buzoianu, plictisită de succese, pare că vrea să se odihnească. Tot un regal actoricesc propune Radu Afrim cu *joi.megaJoy* de Thuróczy Katalin și Teatrul Odeon. Nu este doar meritul interpreților care s-au întrecut în a-și dovedi măiestria, este meritul regizorului care a decodat textul și i-a dat culoare, nerv, relief. Deplâng doar insistența lui asupra falselor finaluri. Centrul de interes al spectacolelor „propriu-zise” a fost prezentarea a trei variante de montări după *Așteptându-l pe Godot* al lui Samuel Beckett: cea a Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu, în regia lui Silviu Purcărete, cea a lui Tompa Gábor cu Teatrul „Tamási Áron” din Sfântu Gheorghe și cea a lui David Esrig, cu actorii de la *Athanon Akademie Burghausen* din Germania. Aici nu este vorba de competiție, ci de demersuri hermeneutice alternative, pe care le vom discuta mai aprofundat în secțiunea dedicată dimensiunii teoretice a Festivalului. Spectacolul lui Tompa Gábor se remarcă prin incisivitatea schimburilor de replici și prin prestația ieșită din comun a actriței Péter Hilda în rolul lui Lucky, dar este mai puțin inspirat în privința soluțiilor teatrale. Apariția trimisului lui Godot pe un monitor TV nici n-ajută, nici nu strică. Cel al lui Silviu Purcărete are cursivitate cinematografică, intensitate poetică și pune minunat în evidență cuplul Constantin Chiriac–Virgil Flonda, care joacă în cheie felliniană. Anvergura teoretică a spectacolului lui David Esrig lasă realizarea în plan secund, importantă fiind aici nu interpretarea regizorului sau a actorilor, ci „interpretarea” teoreticianului. Cireașa de pe tort, sau, dacă vreți, bomboana de pe colivă, a fost spectacolul lui Tompa Gábor cu *Rinocerii* lui Eugen Ionescu. N-am mai văzut piesa pe scenă de la memorabilul spectacol al lui Lucian Giurchescu din

anii '60, cu Radu Beligan, Ion Lucian și Sanda Toma. Cel de față rezistă comparației, aducând, în plus, și valorificarea polifoniei subtile a piesei. Scenografia inspirată a lui Helmut Stürmer îi face pe actori să joace agățați, ca muștele de pereți. Etajarea meselor pentru a crea spații de joc ferite de agresiune este o idee fericită. Personal, găsesc că și ideea invaziei scenei de către „rinoceri”, care ne oprează cu apelurile telefoanelor mobile – ieftină, după părerea multora – este justă și de mare impact. Într-adevăr, „rinocerii” din sală continuă să tulbure și să submineze toate spectacolele, fără excepție, cu micile lor instrumente diabolice, în ciuda oricăror rugăminți, atenționări sau chiar amenințări.

Aspecte teoretice

Repetiția cu public a spectacolului *Așteptându-l pe Godot*, comentată de regizorul David Esrig, a fost o lecție de hermeneutică teatrală. David Esrig și-a reluat ideile în cadrul unei dezbateri moderate de Marina Constantinescu, la care au participat Alexandru Dabija și Tompa Gábor, ei înșiși autorii unor înscenări ale aceleiași piese, iar George Banu a intervenit cu observații pătrunzătoare. În esență, interpretarea lui David Esrig este de inspirație gnostică. Godot ar fi *deus otiosus*, retras din lume și înlocuit de Pozzo, „stăpânul acestor pământuri”. S-a insistat asupra relativității timpului dramatic, subliniată și de muzicalitatea specială a textului. În încheierea dezbaterii, s-a ascultat în reculegere vocea lui Beckett. O expoziție organizată de ambasada Irlandei, a sporit amploarea secțiunii Beckett a Festivalului.

George Banu, cu farmecul său inimitabil, a susținut o conferință despre relația privilegiată a regizorului cu actorul preferat. A încântat pe toată lumea, n-a supărat pe nimeni. Prin contrast, Andriy Zholdak, copilul teribil al regiei contemporane, a ținut să fie provocator. A arătat cum vede el relația cu actorii, pe care-i dorește reduși la starea primară de exprimare instinctuală, nemijlocită. Venit din Statele Unite, în trenea Saviane Stănescu, Randy Gener a conferențiat despre activitatea organizației de promovare a teatrului american, *Theatre Communications Group*, și a oferit mostre din revista *American Theatre*. Sub titlul frapant *Istoria secretă a teatrului american*, Randy Gener a oferit, într-un stil cam ațos, o viziune personală asupra interferențelor dintre experimental și comercial în teatrul american. Tot în zona teoretică se înscrie demonstrația de *Kyogen*, oferită de actorii japonezi. Scopul lor este conservarea nealterată a unei vechi forme dramatice, constând în interludii comice inserate în reprezentațiile solemne de teatru *Nô*. Publicul a urmărit cu interes respectuos explicațiile și demonstrațiile. Ne amintim, însă, cum se râdea pe vremuri de eforturile Comediei Franceze de a păstra stilul de interpretare de pe vremea lui Racine și Molière. Japonezii doresc să păstreze acest teatru mumificat într-o vitrină, ignorând că, în alte părți, se încearcă interesante adaptări a stilului *kyogen* la contemporaneitate.

Dezbateri interesante au prilejuit spectacolele-lectură, alcătuind o secțiune foarte frecventată a Festivalului. Eforturile colectivului din Sibiu, coordonate cu entuziasm și competență de Virgil Flonda, au împins lectura spre spectacol. Ponderea cea mai mare au avut-o piesele dramaturgilor ruși contemporani, selectați în urma unei competiții interne, unii dintre aceștia participând chiar la eveniment. Prezența autorilor n-a inhibat deloc exprimarea critică, care a deranjat mai mult pe interpreți și pe moderatori. Mulți dintre aceștia din urmă au făcut, din exces de empatie, cauză comună cu autorul discutat. Sufragiile unanime au fost recoltate de Saviana Stănescu, pentru abila și inteligenta sa piesă, *Pantoful lui Lenin*.

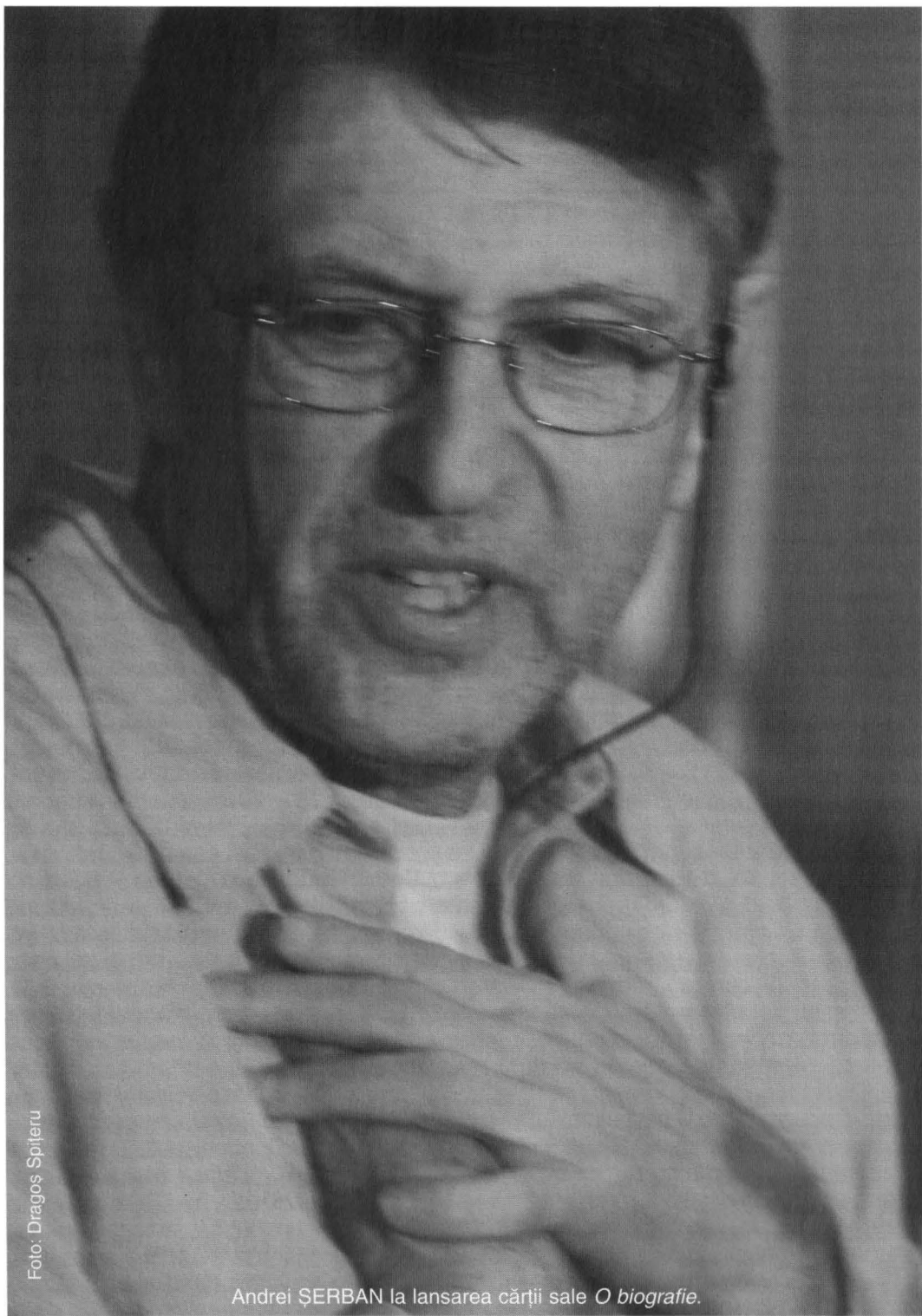

Foto: Dragos Spiteru

Andrei ȘERBAN la lansarea cărții sale *O biografie*.

Un moment de vârf a fost lansarea cărții *O biografie* a lui Andrei Șerban și cuvântul rostit de autor cu acest prilej. Cartea, pe care o vom analiza în detaliu cu alt prilej, este surprinzătoare prin refuzul ferm al nimicurilor intime și al anecdoticii frivole, atât de prezente în memoriile oamenilor de scenă, dar și prin modul în care autorul își clarifică, prin însuși actul scrierii, sensul demersului său. Pe scurt, Andrei Șerban a descoperit în teatru o modalitate de comunicare directă cu energiile cosmice, pe care le absoarbe și, într-un fel, le „privatizează” în interes propriu. Surprind, prin contrastul cu altitudinea perspectivei generale, elementele de răfuială personală cu „oniseii, muștele și caramitrii” care i-au zădărnicit proiectul de școală teatrală experimentală.

Spectacole alternative

Au fost prezente în Festival câteva spectacole neobișnuite, montate în spații neconvenționale, care ridică probleme interesante privind corporalitatea actului teatral. S-a jucat din nou, într-o versiune îmbogățită, *Un tramvai numit Popescu*, în regia lui Gavriil Pinte, pe traseul Sibiu–Rășinari și retur. Originalitatea montării și fiorul transmis de actori s-au bucurat de recunoașterea puținilor fericiți care au avut locuri pe scaun, în tramvai. Agreabile și doar atât au fost reprezentațiile *Un air de fête* și *Vents de folie* oferite de actorii companiei *Tutti Frutti* – buni instrumentiști, costumați în clowni fellinieni –, în frumosul parc sibian „*Sub arini*”. Actorii trupei *Silence Teatro* din Italia au parcurs centrul orașului, îmbrăcați după moda secolului al XVIII-lea, în costume albe, cu fețele vopsite în alb, ca niște spectre. Ei creau, pe parcurs, diverse tablouri vivante, care se raportau cu subtilitate la arhitectura orașului. Corpurile rămâneau uneori încremenite, parcă lipsite de seva vieții, ca niște statui, pentru ca să înceapă deodată să se miște în mod artificial, ca automatele lui Vaucanson. În aceeași direcție de explorare a corporalității, Klaus Obermeier, din Austria, a propus un spectacol realmente inovator. Patru dansatori atletici au apărut pe scena slab luminată, ca niște ținte de tir, bidimensionale. Proiectoare controlate de calculator pun imagini abstracte pe trupurile lor, mozaicuri dinamice din elemente albe și negre. Corpurile le sunt complet dematerializate, transformate în furnicare de pixeli. Lumina se schimbă continuu, astfel încât corpurile devin cadre pentru formele create de golorile dintre ele. Pe urmă, gradual, ele revin la tridimensionalitate, într-un ecleraj scenic ortodox. Spectacolul nu este doar dans, ci teatru dramatic, deoarece prezintă conflictul dintre dematerializare și rematerializare. El te face să reflectezi asupra posibilității de supraviețuire a teatrului în condițiile virtualizării totale, care presupune renunțarea la corporalitate. Tot corporalitatea este miza spectacolului de dans *Such stuff as we are made of* al companiei Lia Rodrigues din Brazilia. Sub semnul unui citat din Shakespeare, spectacolul provoacă prin totala nuditate. Nudul pe scenă a devenit, de mult timp, ceva obișnuit și spectatorii au ajuns să se simtă îndreptățiți să contemple părțile intime ale actorilor preferați. Noutatea, în acest spectacol, constă în abolirea oricărei distanțe dintre actori și spectatori. Eclerajul scenei tradiționale îmbracă trupurile nude în rafinate nuanțe de clarobscur. În cazul de față, ne găseam, cu toții, în același spațiu, sub aceeași lumină egală. Printre noi apare, degajat, un frumos mulatru cu instrumentu-n vânt, arătându-ne cum să ne așezăm, pentru a-l privi mai bine. Apoi, vin trei domnișoare îngrijit depilate, care se expun cu eleganță. Iar vin câte doi, câte trei, în exerciții inspirate de figuri yogine. Punctul culminant constă în târârea dansatorilor nuzi printre spectatori, producând involuntare și fremătătoare atingeri. Coregrafic, nu era mult mai mult decât un „Joacă, joacă, băiete!” la pielea goală. Semnificația impactului direct al nudității dădea însă de gândit.

Foto: Dragoș Spîțeru

Scenă din spectacolul *Un tranvai numit Popescu*.

Festivalul de la Sibiu se asortează cu peisajul transilvănean. Am avut de-a face cu succesiuni deal-vale, fără piscuri, fără abisuri. În acest interval de excelență moderată, am avut destule prilejuri de a admira, de a contesta, de a reflecta.

Crenguța MANEA

La Sibiu, în mai

Ca niciodată, a plouat aproape zilnic – și cu soare, dar rar! Și a fost atât de frig anul acesta în timpul **Festivalului Internațional de Teatru**, încât, cred, majoritatea magazinelor de confecții din localitate au înregistrat creșteri semnificative ale vânzărilor în timpul evenimentului; „festivaliști” și localnici umpleau în noapte chiar și locațiile cele mai răcoroase, înfוליți cu hanoracele sau flaneluțele recent achiziționate – cele mai *trendy!* – mânați de o curiozitate artistică neostoită. Într-una din nopți, în ploaie, am fost printre cei vreo două sute de oameni care se înghesuiau sub umbrele în curtea Muzeului de Istorie, atrași până la abandon meteorologic de **Music of Benares**, trupă formată din muzicieni și dansatori din India și Spania, care a prezentat spectacolul **Kathak meets Flamenco**, regia Gunther Paust. Este povestea cu parfum exotic a felului în care un dans tradițional, *kathak*, din Rajastan, un ținut din nordul Indiei, s-a transformat